

ตุ่มเตียว: วรรณคดีเอกเขมร
ผลงานออกญาสนธโรโวหาร (มุก) ที่พระปทุมเถระ (โสสม) แก้ไขชำระ
TUM TEAV: MAJOR KHMER LITERATURE
COMPOSED BY SANTHOR MUK AND EDITED BY
BOTUMTHERA SOM

ดร. ศานติ ภัคดีคำ

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาวรรณคดีเขมรเรื่องตุ่มเตียว โดยนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบตุ่มเตียวจำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับที่เชื่อว่าเป็นผลงานของออกญาสนธรมุก กับฉบับของพระปทุมเถระ (โสสม) จากการศึกษาพบว่ามีความแตกต่างกันมากระหว่างฉบับของออกญาสนธโรโวหาร (มุก) กับฉบับของพระปทุมเถระ (โสสม) แม้ว่าฉบับของพระปทุมเถระ (โสสม) จะได้รับความนิยมมากกว่า แต่เมื่อศึกษาแล้วพบว่าพระปทุมเถระเพียงชำระและแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนที่ฉบับของออกญาสนธโรโวหาร (มุก) ไม่สมบูรณ์เท่านั้น

คำสำคัญ ตุ่มเตียว วรรณคดีเขมร วรรณคดีเปรียบเทียบ

Abstract

The paper is a comparative study in Khmer Literature 'Tum Teav', compared with Cambodian historical texts, and two versions of Tum Teav: composed by Santhor Mok and by Venerable Botumthera Som. The study shows a lot of differences between two versions of Tum Teav; this may results from the fact that the version of Venerable Botumthera Som was only edited from the incomplete version of Santhor Mok.

Key word Tum Teav Cambodian Literature Comparative Literature

ตุ่มเตียว (ทุมทาว) เป็นวรรณคดีเรื่องเอกของประเทศกัมพูชา นอกจากเนื้อเรื่องที่เศร้าโศกสะเทือนใจชาวเขมรแล้ว ตุ่มเตียวยังเป็นวรรณคดีเขมรที่นำเค้าเรื่องจากนิทานพื้นบ้านมาแต่งขึ้น ดังนั้นจึงสะท้อนภาพวิถีชีวิตและสังคมของกัมพูชาได้ดีกว่าเรื่องอื่นๆ ที่นำเค้าโครงเรื่องมาจากชาดกบ้าง หรือนิทานจักรๆ วงศ์ๆ บ้าง ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้คล้ายกับวรรณคดีเรื่องขุนช้าง - ขุนแผนของไทย

หากเราใคร่จะทำความรู้จักกับประเทศกัมพูชา “ตุ้มเตี๋ยว” จึงถือเป็นหนึ่งในสองเรื่องของวรรณคดีเขมรที่ต้องอ่าน (ส่วนอีกเรื่องหนึ่งคือ รามเกียรติ์ หรือ เรียมเกียรติ์)

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายว่าในประเทศไทยมีผู้กล่าวถึงวรรณคดีเขมรเรื่องนี้้น้อยมาก ตรงข้ามกับประเทศกัมพูชาที่มีหนังสือวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องนี้มากกว่าเรื่องอื่นๆ หลายเท่า อีกทั้งในการนำเสนอก็มีให้ความสนใจกับการศึกษาเชิงประวัติมากนัก

“ตุ้มเตี๋ยว” เท่าที่ปรากฏในปัจจุบันมีอย่างน้อย 4 ส่วนน ได้แก่

1. **ตุ้มเตี๋ยวฉบับออกญาสนธโรหาร (มุก)** สันนิษฐานว่าแต่งในรัชกาลสมเด็จพระนโรดม
2. **เรื่องเตี๋ยวเอก (ทาวเอก)** เตี๋ยวเอก ฉบับนี้จารจบในวันเสาร์ขึ้น 13 ค่ำ เดือนอัสสุช จุลศักราช 1266 ปีชวดโทศก (พ.ศ. 2447) (สิง หุกที้. 2005: 148) **เตี๋ยวเอกฉบับนี้** ศาสตราจารย์ สิง หุกที้ ปรึวรรตจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ สิง หุกที้ สันนิษฐานว่า**เตี๋ยวเอก**สำนวนนี้น่าจะแต่งขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ไม่มีระบุชื่อผู้แต่ง (สิง หุกที้. 2005: 7) และอาจจะเก่าแก่กว่าฉบับของพระปฐมเถระ (โลม)

3. **ตุ้มเตี๋ยวฉบับพระปฐมเถระ (โลม)** แต่งเมื่อปี 2458 ในรัชกาลพระบาทสิลสุวัถ์

4. **ตุ้มเตี๋ยวฉบับออกญาวิบุลราชเสนา (นุ กน)** ใช้ชื่อเรื่องว่า “เตี๋ยวเอก” แต่งเมื่อพ.ศ. 2485 ในรัชกาลสมเด็จพระนโรดมสีหนุ

นอกจากนี้ยังปรากฏฉบับโบราณที่ไม่ปรากฏทั้งชื่อผู้แต่งและสมัยที่แต่งอีกด้วย

อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัญหาที่มีความขัดแย้งกันมากที่สุดคือ ใครเป็นผู้แต่ง “ตุ้มเตี๋ยว” ระหว่างออกญาสนธโรหาร (มุก) กับพระปฐมเถระ (โลม) ทั้งเรื่องการจัดว่าพระปฐมเถระ (โลม) เป็นผู้แต่ง “ตุ้มเตี๋ยว” หรือเป็นเพียงผู้ชำระแก้ไขเพิ่มเติม

บทความนี้จึงเป็นการศึกษาเรื่องตุ้มเตี๋ยวโดยนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่นๆ รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของตุ้มเตี๋ยวจำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับที่เชื่อว่าเป็นผลงานของออกญาสนธรมุก กับฉบับของพระปฐมเถระ (โลม) เพื่อเป็นการหาคำตอบในเบื้องต้นเกี่ยวกับที่มาของ “ตุ้มเตี๋ยว” และเพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ในการศึกษาวรรณคดีเขมรต่อไป

1. “ตุ้มเตี๋ยว” กับ “ตำนานประวัติศาสตร์”

ตามประวัติการแต่งเรื่องนี้เป็นนิทานมุขปาฐะมานานก่อนมีการเรียบเรียงขึ้นเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ เพราะเป็นเรื่องเล่าย้อนไปเวลาที่ละแวกเป็นเมืองหลวงของกัมพูชา มีพระรามเชิงไพรเป็นกษัตริย์ปกครองหากพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเรื่องตุ้มเตี๋ยวค่อนข้างคลาดเคลื่อนไปจากความจริง เพราะพระรามเชิงไพรเป็นกษัตริย์เขมรสมัยหลังเมืองละแวก กล่าวคือเป็นช่วงเวลาประเทศกัมพูชา

ตกอยู่ในสภาวะกลียุคหลังจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงตีเมืองละแวกได้สำเร็จ ดังนั้นเมืองหลวงที่ประทับของพระรามเชิงไพรคือ “เมืองศรีสันทร” ไม่ใช่ “เมืองละแวก” ดังปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับสมเด็จพระรามเชิงไพรในพงศาวดารกำพูชาแต่ละฉบับมีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง ดังนี้

พงศาวดารเขมร จ.ศ. 1217 กล่าวว่า “...จะกล่าวถึงนักพระรามเชิงไพร เมื่อศักราช 1467(จ.ศ. 907) สมณะเส็ง สมภพนักพระรามเชิงไพร ณ ปีมะเมียนั้น ครั้นพระชันษาได้ 50 ปี ขึ้นครองราชสมบัติ ณ เมืองศรีสอชอ...” ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 12. (2549: 148).

ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา ฉบับพระองค์นพรัตน์ กล่าวว่า “...ศักราช 1517 (จ.ศ. 957 พ.ศ. 2138) ปีมะแม พระเชษฐาที่ประทับอยู่ที่เมืองเจียงเปริย ได้ยกทัพมาขับไล่ไทยให้ออกจากเมืองเขมรไป ฯ...” ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 12. (2549: 297).

พงศาวดารพระมหากษัตริย์ฯ กล่าวว่า “พระเรียมเชิงไพรพระวงศ์ตั้งตนเป็นกษัตริย์ยกกองทัพมารบฆ่าพญามหามนตรีสยามที่ลงแวก จับทหารสยามทั้งสองหมื่นฆ่าสิ้น แล้วทัพกลับคืนไปเขตศรีสันทร ลุศักราช 947 ปีระกา สัปตศก ราชย์พระเรียมเชิงไพร อายุได้ 50 ปี ขึ้นครองราชสมบัติเนาเขตศรีสันทร” ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 12. (2549: 297).

เอกสารมหาบุรุษเขมร กล่าวว่า “พระรามเชิงไพรขึ้นครองราชย์ ในปี มะเส็ง ปีญจศก (เบญจศก) พ.ศ. 2137 ค.ศ. 1593 จ.ศ. 955 พระชนมายุ 49 ปี” (เอง สุต. 1969: 531).

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของกำพูชาที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า เมืองหลวงที่ประทับของพระเจ้ารามเชิงไพรคือ เมืองศรีสันทรไม่ใช่เมืองละแวก และการที่ตำนานยกให้พระเจ้ารามเชิงไพรปกครองอยู่ที่เมืองละแวกสอดคล้องกับตำนานอื่นๆ ของกำพูชาในช่วงเวลาเดียวกันอย่างเช่น ตำนานพระโค - พระแก้ว สำหรับตำแหน่ง “ออกญาอรชุน” เป็นตำแหน่งที่มีอยู่จริง ปรากฏใน “ตำราทำเนียบบันดาศักดิ์กรุงกัมพูชา” ว่า “เมืองตโงคมุม พระยาวรชุน เจ้าเมือง” ทำเนียบนาม ภาคที่ 3 ตำราทำเนียบบันดาศักดิ์กรุงกัมพูชา (2465: 36) ตำแหน่ง “พระยาวรชุน” ก็คือตำแหน่งเดียวกับ “ออกญาอรชุน” ที่ปรากฏในเรื่องตุมเตียวนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้นักวรรณคดีและนักประวัติศาสตร์เขมรหลายท่านจึงจัดให้ตุมเตียวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระปรมินทรราช (พระบิดาของนักพระสัตถา)

เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าเรื่อง “ตุมเตียว” เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาโดยมีฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์อยู่จริง แม้อายละเอียดของตำนานจะพิสูจน์ไม่ได้เช่นเดียวกับเรื่องขุนช้าง - ขุนแผนนั่นเอง

2. ออกญาสนธโรหาร (มุก) ผู้แต่ง “ตุ้มเตี้ยว” ฉบับแรก

ออกญาสนธโรหาร (มุก) มีนามเดิมว่า มุก ชาวเขมรโดยมากรู้จักในนาม สนธรมุก (ลี ฮามเตง. 2503: 152). หรือ อมฤตกษัตริย์มุก (อมฤตฤตมุก)

สนธรมุกเกิดที่สุรกุลโรงทอง (เมืองสำโรงทอง) เขตกำแพงสระปือ ในวัยเยาว์ศึกษาเล่าเรียนในสำนักของพระราชธรรม (อน) ที่วัดคุก เมืองอุดงค์ ครั้นอายุครบบวช ครูของท่านจึงให้บวชเป็นสามเณรและเป็นพระภิกษุตามลำดับในวัดนั่นเอง วัดคุคนี้เป็นวัดหลวงในเมืองอุดงค์ หลังจากลาสิกขาแล้วจึงไปถวายตัวรับราชการอยู่ในพระราชมารดา (สมเด็จพระวรวราชินี) ของสมเด็จพระศรีวิกรมราชรามาสราธิบดี (พระองค์ด้วง) (ลี ฮามเตง. 2503: 152).

สนธรมุกจึงเริ่มเข้ารับราชการในฝ่ายพระราชมารดาของสมเด็จพระองค์ด้วงเป็นอันดับแรก และได้รับพระราชทานนามว่า อมฤตกษัตริย์ (อมฤตฤตมุก) (ลี ฮามเตง. 2503: 152).

ในปี พุทธศักราช 2412 หลังจากพระวรวราชินีสิ้นพระชนม์ สนธรมุกได้เข้ารับราชการในราชสำนักของสมเด็จพระนโรดมที่กรุงพนมเปญ พระองค์ทราบเพียงแต่ว่าสนธรมุกเป็นผู้ที่มีความรอบรู้กระบวนแบบฉบับต่างๆ เป็นอย่างดีพระองค์จึงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมพระอาลักษณ์และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นที่ออกญาปัญญานิบัติ แล้วเป็นครูขุนนางทั้งหลายด้านการฝึกหัดกฎหมายราชการแผ่นดิน (ลี ฮามเตง. 2503: 153).

นอกจากงานราชการแล้ว สนธรมุกยังแบ่งเวลาเขียนงานกวีนิพนธ์จำนวนมากเป็นที่สัพพษัยของสมเด็จพระนโรดม เวลาพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปที่ใดก็ตามมักโปรดให้สนธรมุกตามเสด็จเป็นประจำสำหรับแต่งคำประพันธ์ถวาย สนธรมุกมีความสามารถในการยกคำประพันธ์ที่ไพเราะได้อย่างเหมาะสม (Judith M. Jacob. 1996: 73).

ในปี พุทธศักราช 2443 สนธรมุกได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นที่ ออกญาสนธโรหาร และสมเด็จพระนโรดมโปรดให้ท่านเรียบเรียงพระราชพงศาวดารกัมพูชาขึ้นใหม่ (ร่วมกับสมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน)) (Judith M. Jacob. 1996: 73).

สำหรับงานนิพนธ์ของท่านออกญาสนธโรหาร(มุก) มีหลายเรื่อง ได้แก่

1. เรื่องเลบิกจจก นิพนธ์ขึ้นในปี 2402
2. เรื่องเทวัน นิพนธ์ขึ้นในปี 2402
3. เรื่องทุมทาว(ตุ้มเตี้ยว) นิพนธ์ขึ้นในปี 2402
4. เรื่องสิงหนาท นิพนธ์ขึ้นในปี 2406
5. เรื่องพระราชพงศาวดารพระมหากษัตริย์เสวยราชสมบัติในกรุงกัมพูชาธิบดีเป็นลำดับเรียงมา (พระราชพงศาวดาร พระมหากษัตริย์ สย ราชสมบัตติ กุญ กุญ กมพูชาธิบดี ซา ลัญญาบ เรียง มก)
6. เรื่องวิมานจันทร์ นิพนธ์ขึ้นในปี 2401
7. เรื่องจวบจำเขมร ไม่ทราบปีที่แต่งแน่ชัด

นอกจากนี้ออกญาสุนทรโวหาร (มุก) ยังได้แต่งบทกวีสั้นๆ อีกหลายเรื่อง ดังเช่น เรื่อง โมงปรำบวน ชวนรภกนิกเทหาฏล (แปลว่า แก้วโมงชวนระลึกไปถึง) เป็นต้น (Judith M. Jacob. 1996: 73). ออกญาสุนทรโวหาร (มุก) ถึงแก่อนิจกรรมในปี พุทธศักราช 2451

ดังนั้นออกญาสุนทรโวหาร (มุก) จึงจัดได้ว่าเป็นกวีสำคัญในรัชกาลสมเด็จพระศรีสุริเยศจักรามา (พระองค์ด้วง) และสืบต่อมาถึงรัชกาลสมเด็จพระนโรดม (พระองค์เจ้าราชวดี)

ประเด็นสำคัญก็คือ “สนธรมุก” ได้แต่งตมเตยวฉบับเก่าที่สุด และผู้แต่งถัดมาคือ พระปฐมเถระ (โสม) ซึ่งเป็นผู้ชำระแก้ไขฉบับของสนธรมุก และฉบับที่ 3 คือฉบับของ ออกญาวิบุลราชเสนา (บุญ - กน) ในชื่อเรื่องว่า “เตยวเอก”

3. พระปฐมเถระ (โสม) ผู้ชำระ “ตมเตยว”

พระปฐมเถระ (โสม) มีนามเดิมว่า ฆวนโสม เกิดในปี พ.ศ. 2395 ในตำบลกำเพรา จังหวัดสี่รกัณฑาล (ปัจจุบันคืออำเภอสี่รกัณฑาล จังหวัดไพรแวง) บิดาชื่องวน มารดาชื่องิน เป็นเกษตรกรธรรมดา

เมื่ออายุ 15 ได้เข้าเรียนที่วัดอินทกالا สองปีต่อมาได้บวชเป็นสามเณร บวชได้ 2 ปีก็ลาสิกขามาช่วยพ่อแม่ทำงาน แต่ต่อมาได้กลับเข้าบวชเป็นพระภิกษุ เมื่ออายุได้ 21 ปี มีฉายาว่า “พระปฐมเถระ” ต่อมาได้เป็นเจ้าอาวาสวัดกำเพรา ท่านได้รับสมณศักดิ์เป็น “พระสังฆวงค์ (โสม)”

ด้วยความที่พระปฐมเถระเป็นผู้สนใจในวิชาภาษาพโยโคลงและชอบอ่านคัมภีร์ต่างๆ จึงทำให้มีศิษย์ทางด้านวิชาการประพันธ์ด้วย กล่าวกันว่าพระปฐมเถระ (โสม) ได้แต่งวรรณคดีเขมรไว้หลายเรื่อง เช่น เรื่องสรรพสิทธิ์ (ต่างจากสรรพสิทธิ์ของ หมื่นภักดีอักษร (ตน)) แต่ผลงานที่เหลือมาจนทุกวันนี้คือเรื่อง “ตมเตยว” เพียงเรื่องเดียว

ในปีชวด เดือนมาฆะ ตรงกับปี พ.ศ. 2475 พระปฐมเถระ (โสม) มรณภาพด้วยโรคชรา เมื่ออายุได้ 80 ปี (กรสงวอปรี. 1989: 13 - 14).

4. การศึกษาเปรียบเทียบตมเตยวของสนธรมุกกับฉบับของปฐมเถระ (โสม)

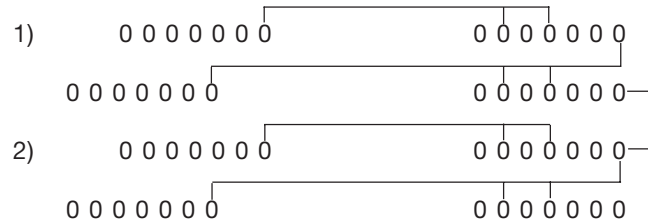
การศึกษาเปรียบเทียบตมเตยวของสนธรมุกกับตมเตยวฉบับของพระปฐมเถระ (โสม) สามารถแบ่งออกพิจารณาได้ดังนี้

4.1 ด้านรูปแบบคำประพันธ์ เมื่อเปรียบเทียบในด้านรูปแบบคำประพันธ์แล้วพบว่าตมเตยวทั้งสองสำนวนแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทเดียวกันคือ บทพากย์ 7 (บทคำ 7) ซึ่งเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่เฟื่องฟูที่สุดในรัชกาลสมเด็จพระนโรดมและสืบมาถึงรัชกาลสมเด็จพระศรีสวล์ดี

ข้อกำหนดของบทพากย์ 7 มีดังนี้ บทพากย์ 7 บทหนึ่งมี 4 วรรค วรรคหนึ่งมี 7 พยางค์ โดยพยางค์ที่ 7 ของวรรคที่ 1 สัมผัสกับพยางค์ที่ 2 หรือ 4 ของวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 7 ของวรรคที่ 2 สัมผัสกับพยางค์ที่ 7 ของวรรคที่ 3 และพยางค์ที่ 2 หรือ 4 ในวรรคที่ 4

บทพากย์ 7 สามารถใช้ประพันธ์ได้ทุกบททุกเหตุการณ์ ดังนั้นบางครั้งจึงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทนี้อย่างเดียวกันทั้งเรื่อง เช่น เรื่องตุมเตียว ของพระปทุมเถระ (โสม), เรื่องสรรพลีลิตี, เรื่องเสกสาริกา (จากมโหสถชาดก) บทพากย์ 7 เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่นิยมแต่งกันในหมู่กวีราชสำนักเขมรในคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Judith M. Jacob. 1996: 54).

แผนผังสัมผัส ของรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทพากย์ 7

ตัวอย่างคำประพันธ์เขมร

● ทุม ฆ็ือ ฃนุง ไพร รโฬ สดว	สรวุต สรงจัต ฃนุง จิตต สล
วิตก ฃนุง ฃย คิต ขววย ขวล	นิก ฃลล์ ทาว สรี มิน มาน เสบียฯ
● ทุม เมียง เมิล ยล ผล บุปผา	เหี้ย สรเสีร ฃา โอ ฃกา เอี้ย
ฃกา ฃน ฃเนา นิตย ฃิต บงเกี้ย	พิโตร มก เหี้ย ฃลิน ฃมิ ๆ ๆ

(Franklin E.Huffman. 1988: 197).

คำแปล

● ตุมเดินในไพรรำไพสัตรี	เงียบเหงาสงัดในจิตสล
วิตกในฃยคิตกัวงล	นิกดลเตียวศรีไม่มีเสบีย ฯ
● ตุมเมียงเมิลยลผลบุปผา	แล้วสรรเสริญว่าโอฃกาเอี้ย
ฃกาขึ้นเนานิตยแนบฃิตเกย	พิโตรมาเอยกลินใหม่ ๆ ๆ

(ตุมเตียว ฉบับพระปทุมเถระ)

นอกจากบทพากย์ 7 จะได้รับความนิยมสูงสุดในรัชสมัยสมเด็จพระนโรดม ทำให้ออกญาสนธโรวิหาร (มุก) เลือกแต่งตุมเตียวด้วยบทพากย์ 7 แล้ว เหตุที่น่าจะเป็นไปได้อีกประการหนึ่งคือ สนธรมุกเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการแต่งคำประพันธ์ประเภทบทพากย์อย่างมากอีกด้วย เห็นได้จากผลงานของท่านบางส่วนที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันแต่งเป็นบทพากย์จำนวนมาก

ด้วยเหตุนี้ในการแต่งตมเดียว ออกญาสนธโรวหาร (มุก) จึงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทพากย์ 7 มาใช้ และน่าจะเป็นเหตุเดียวกับที่ทำให้ตมเดียวฉบับของพระปฐมเถระแต่งเป็นบทพากย์ 7 ด้วย เช่นเดียวกัน อีกเหตุหนึ่งที่ไม่น่ามองข้ามคือเมื่อพระปฐมเถระชำระตมเดียวฉบับออกญาสนธโรวหาร (มุก) เป็นฉบับใหม่ก็ไม่อาจแก้ไขเรื่องรูปแบบคำประพันธ์เดิมได้มากนัก เว้นแต่แก้ไขถ้อยคำให้งามตามที่ท่านเห็นสมควรเท่านั้น

4.2 ความแตกต่างในด้านถ้อยคำ ความแตกต่างเรื่องการใช้ถ้อยคำในฉบับของสนธรมุกกับฉบับของพระปฐมเถระ (โสม) ที่เห็นได้ชัดคือมีการใช้ถ้อยคำให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในจุดที่พระปฐมเถระเห็นว่าของเดิมไม่ดี และด้วยเหตุที่พบว่าถ้อยคำส่วนใหญ่ของตมเดียวฉบับของพระปฐมเถระตรงกับฉบับของออกญาสนธโรวหาร จึงทำให้สันนิษฐานว่าพระปฐมเถระ (โสม) เพียงแก้ไขถ้อยคำและชำระฉบับเดิมของสนธรมุกเท่านั้นไม่ได้แต่งขึ้นใหม่ทั้งหมด

ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นชนบอย่างหนึ่งในการสืบทอดวรรณคดีทั้งไทยและเขมรก็ว่าได้ เพราะกวีเปิดโอกาสให้ผู้อ่านวิจารณ์แก้ไขได้ในส่วนที่เห็นว่าไม่ดี ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด (ในงานวรรณคดีของไทย) คือ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจำนวนหลายเรื่องที่ทรงดัดแปลงแก้ไขจากฉบับเก่าที่มีอยู่ก่อนเช่น พระราชนิพนธ์บทพากย์ตอนนางลอยที่ทรงแก้จากของเดิมสมัยอยุธยา เป็นต้น

ตัวอย่าง การเปรียบเทียบฉบับของสนธรมุกกับฉบับของพระปฐมเถระ (โสม)

ฉบับออกญาสนธโรวหาร (มุก)	ฉบับพระปฐมเถระ (โสม)
กาลเนาะลบีเณมาะถามีนทมุ	กาลเนาะลบีเณมาะ บณทิตทมุ
เนาเขตตตบุงขมุมปุระปุราชญปราย	เนาเขตตตบุงขมุมปุระปุราชญปราย
จะเจริยงฎึงเรื่องพงท่างฟาย	จะเจริยง ฉลา สเรื่อง สุะสพพสาย
กนุงแณนฎีอ้ายเปรียบพุมบาน ๖	กนุงแณนฎีอ้ายเปรียบพุมบาน ๖
มานมวยเณมาะเพชกี้ยางมก	มวย เทียตนามเณมาะบณทิตเพช
แตแบกขางเกลงพนบปรมาณ	ชาเสจรจะเกลงแลบงบุนมาน
ลบีเณมาะสายสุะท่างพีรปราน	ลบีเณมาะ อนก ท่างพีรปราน
กสตรกसानตเสฎจมานราชโองการ ๖	กสตรกसानต ทรง มาน ราชบณษา ๖

(กรสงวอปรี. 1989: 25).

(หน้า 52)

หมายเหตุ ตัวเอียงคือความต่างในฉบับสนธรมุก ตัวหนาคือถ้อยคำที่แก้ไขในฉบับพระปฐมเถระ (โสม)

จากตัวอย่างที่นำมาเปรียบเทียบ เห็นได้ว่าพระปทุมเถระแก้ไขถ้อยคำในฉบับเดิมไม่มากนัก ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้นักวรรณคดีเขมรหลายท่านไม่ถือว่าพระปทุมเถระ (โสม) เป็นผู้แต่งตุ้มเตี่ยว โดยถือเป็นเพียงผู้ชำระใหม่จากผลงานของออกญาสนธโรหาร (มุก) เท่านั้น

4.3 ความแตกต่างในด้านเนื้อเรื่อง นอกจากพระปทุมเถระได้แก้ไขถ้อยคำในตุ้มเตี่ยวของออกญาสนธโรหาร (มุก) มาเป็นตุ้มเตี่ยวฉบับใหม่แล้ว ยังปรากฏว่าท่านได้แก้ไขเนื้อเรื่องบางตอนจนแตกต่างไปจากฉบับเดิมของออกญาสนธโรหาร (มุก) อีกด้วย (อุก - สามน. 2508: 89).

เพราะฉะนั้นก่อนที่จะนำวรรณคดีเขมรเรื่อง “ตุ้มเตี่ยว” มาศึกษาเปรียบเทียบในเชิงวรรณคดีเปรียบเทียบกับวรรณคดีเรื่องอื่น เราควรที่ทราบก่อนว่าต้นฉบับเดิมของแต่ละฉบับเป็นอย่างไร มีความแตกต่างกับฉบับที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันอย่างไร เพื่อให้ได้คำตอบในการศึกษาที่ชัดเจนสมบูรณ์ที่สุด และเพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนผู้เขียนขอเสนอความแตกต่างของทั้งสองฉบับในตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบเนื้อเรื่องตุ้มเตี่ยวในฉบับของพระปทุมเถระ (โสม) กับฉบับของสนธรมุก

ตุ้มเตี่ยวฉบับพระปทุมเถระ (โสม)	ตุ้มเตี่ยวฉบับออกญาสนธโรหาร (มุก)
<ul style="list-style-type: none"> - ในวัดวิหารธรรม เมืองบาพนม มีเณร 2 องค์ องค์หนึ่งชื่อตุ้ม องค์หนึ่งชื่อเพชร รักกันเหมือนพี่น้อง แล้วพากันทำโตกขายเป็นธรรมดา - เณรตุ้ม มีทั้งรูปสมบัติ มีทั้งโวหาร มีทั้งเสียง ส่วนวิชาคาถาอาคมก็รู้อย่างล้นท้น ส่วนเณรเพชรเก่งด้านการเป่าปี่ - ฤดูหนาวมาถึง เณรทั้งสององค์ไม่สบายใจได้ตกลงกันลาครูบรรพทุกโตกไปขาย จนถึงเมือง ตโปพงมม - ทุกที่ที่เณรไปถึง ชาวบ้านชาวเมืองต่างรักใคร่นับถือในความงามของเณรตุ้มและเสียงอันไพเราะ - นางเตี่ยวได้ทราบชื่อเสียงของเณรตุ้มจากนางโน (ซึ่งเป็นพี่เลี้ยง) จึงไปอ้อนวอนแม่ให้ไปนิมนต์เณรตุ้มมาสวดที่บ้าน - ในเวลาที่สวดเณรตุ้มเพียงแต่เหลือบเห็นนางเตี่ยวก็หลงรัก จึงเลือกสวดแต่ตอนที่ว่าด้วย “พี่ - น้อง” นางเตี่ยวนำผ้าห่มให้นางโนนำไปถวาย - ตุ้มรับเครื่องบริวารแล้วสวดมนต์ให้นางเตี่ยวรักตน นับแต่เวลานั้นมาทั้งสองก็คิดถึงกันตลอดเวลา - ในที่สุดเณรตุ้มทนไม่ได้จึงไปขออาจารย์สัก อาจารย์ดูดวงชะตาของตุ้ม เห็นว่าถึงชาติจึงขอให้รอจนถึงเดือนวิสาขะ แล้วจึงสัก 	<ul style="list-style-type: none"> - ตุ้มและเพชรไม่เคยขายโตกมาก่อนจนถึงเวลาไม่สบายใจ จึงพากันทำขาย - เพียงแต่ได้ยินจากโน นางเตี่ยวก็รักตุ้มแล้ว ส่วนตุ้มก็รักเตี่ยว ตั้งแต่ได้ยินชาวบ้านกล่าวถึงยังไม่ทันเห็นนางเตี่ยว - นางเตี่ยวเพียงแต่ออกมายืนอยู่หน้าประตูบ้านหวังให้เณรเห็น

ตุ้มเตี่ยวฉบับพระปทุมเถระ (โสม)	ตุ้มเตี่ยวฉบับออกญาสนธโรทวาร (มุก)
<ul style="list-style-type: none"> - ตุ้มทุกซึนเพราะไม่ได้สีก จึงแอบไปสีกเอง แล้วยไปขอโทษครู และลามาตาไปตโงงหมุมโดยมีเพชร (ที่สีกแล้ว) ไปด้วย - ในเวลากลางคืนต้องนอนบนต้นไม้เพราะกลัวภัยจากสัตว์ร้าย ทำให้ตุ้มคิดว่าการต่อสู้ของตนเพื่อผู้หญิงนี้ไม่เหมาะสมเลย - ฝ่ายออกญาอรชุนเจ้าเมืองตโงงหมุมได้ขอเตี่ยวให้แต่งงาน กับหมื่นงวนลูกชายของตน แม่ของนางเตี่ยวดีใจมาก ขาวนี้รู้ไปถึงตุ้ม - เย็นวันหนึ่งแม่นางเตี่ยวไม่อยู่บ้านตุ้มจึงไปหานางเตี่ยวที่บ้าน ตุ้มได้โต้ตอบกับนางเตี่ยว และสบถสัญญากันแล้วได้เสียกัน พอแม่ของนางเตี่ยวกลับมา ตุ้มจึงขออาศัยในบ้าน แม่ของ นางเตี่ยวก็อนุญาต - เวลานั้นชื่อเสียงของเพชรและตุ้มเลื่องลือไปถึงเมืองละแวก พระบาทรามาชิงไพรจึงให้มหาดเล็กมานำเพชรและตุ้มไป เข้าเฝ้า เวลาต่อมาทรงมีความประสงค์คัดเลือกหญิงงาม มาเป็นมเหสี นางเตี่ยวถูกนำมาถวายด้วย - พระบาทรามาชิงไพรพอพระทัยนางเตี่ยวจึงให้ตุ้มขับร้อง สรรเสริญนางเตี่ยว ตุ้มไม่กลัวจึงขับในทำนองว่าเตี่ยวเป็น คู่รักของตน - พระบาทรามาชิงไพรทรงกริ้วเตี่ยวมาก แต่ระงับพระทัย พร้อมทั้งยกให้ทั้งคู่เป็นสามีภรรยา - แม่ของนางเตี่ยวไม่พอใจ กลับมาเมืองตโงง หมุมคนเดียว แล้วปรึกษากับออกญาอรชุนเรื่องการแต่งงานของเตี่ยวกับ หมื่นงวนอีก - แม่ของนางเตี่ยวได้ทำจดหมายถึงนางเตี่ยวว่าตนป่วยให้ กลับมาบ้าน เมื่อกลับมาถึงจึงรู้ว่า เป็นแผนของมารดา จึงรีบ เขียนจดหมายส่งไปถึงตุ้ม - ตุ้มทราบเรื่องจึงทูลลาพระบาทรามาชิงไพรฯ กริ้วออกญา อรชุนมาก มีพระราชสาสน์ให้ตุ้มถือมาด้วย - เพียงแต่ได้ยินเสียงกลองดังมาแต่ไกล ตุ้มสลัดใจเอาแต่ร้องไห้ - จนเพชรเดือนตุ้มจึงเปลี่ยนเสื้อผ้าแต่งตัวไปยังบ้านเตี่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีเรื่องที่ตุ้มคร่ำครวญนี้ - พระบาทรามาชิงไพรกริ้วตุ้ม - อรชุนสนับสนุนความคิดของแม่ของเตี่ยว พร้อมทั้งตีเตียน ตุ้มเป็นอันมาก อรชุนได้ไปบ้านแม่ของเตี่ยวหลายครั้งเพื่อ เร่งรัดการแต่งงาน - ตุ้มไม่สลัดเลย ทั้งยังได้เตือนเพชรให้เตรียมตัวให้พร้อมด้วย

ตุ้มเต๋ยวฉบับพระปฐมเถระ (โสม)	ตุ้มเต๋ยวฉบับออกญาสนธโรวหาร (มุก)
<ul style="list-style-type: none"> - บ้านของนางเต๋ยว ตุ้มเต๋ยวสุราให้เกิดความกล้า แล้วจึงร้องเพลงเรียกนางออกมาจากห้อง - เต๋ยวมาถึง ตุ้มเต๋ยวนำนางเต๋ยวตระกองวางไว้บนตัก แล้วโอบไว้ พลังร้องใจหทัยว่านางเต๋ยวไม่เหมาะกับตน - ตุ้มใช้ให้นางเต๋ยวยกเอาเหล้ามาดื่มและจะกลับไปละแวก - เต๋ยวรับใช้ตุ้มทุกอย่างแล้วเข้าไปร้องไห้คร่ำครวญในห้อง - เวลานั้นมารดาเต๋ยวร้องเรียกออรชุนจับตุ้มไปฆ่า - นางเต๋ยวได้ยินว่าเขาจับสามี นางจึงอ่อนนวยอาให้เขาผูกสามีกับหวาย แต่ขอให้ผูกกับผ้าโพกหัวซึ่งพระบาทราามาเชิงโพรประทาน - เขาจับตุ้มไปฆ่า ถึงเวลากลางคืน นางเต๋ยวจึงรู้ว่าตุ้มตาย - นางเต๋ยวใช้ให้โนเอามีตมาให้นาง - แล้วนางเต๋ยวบนบานอย่าให้ใครเห็นเวลานางลงจากบ้าน - พบกับเด็กเลี้ยงวัว นางเต๋ยวอดแหวนให้เด็ก โดยฝากให้เด็กไปร้องเพลงบอกคนที่กำลังอยู่ในพิธีแต่งงานว่า นางเต๋ยวและนางโนได้ไปตายกับตุ้มแล้ว - ต่อมานางเต๋ยวพบศพตุ้มอยู่ที่ใต้ต้นโพธิ์ใหญ่ในหมู่บ้านเชิงขาล นางทั้งสองฆ่าตัวตายอยู่บนศพตุ้ม 	<ul style="list-style-type: none"> - เพียงแค่เห็นตุ้มขึ้นบ้านนางเต๋ยว ออรชุนและลูกโกรธมากแต่ไม่กล้าจับเพราะกลัวผิดไม่เหมาะสม ส่วนตุ้มก็มีสติดีเพียงแต่ผู้แต่ง (สนธรมุก) อธิบายว่าตุ้มลืมนาม (ของพระบาทราามาเชิงโพร) เพราะกรรมของตน - ตุ้มสงสัยน้ำใจนางเต๋ยว ดังนั้นเวลานางเต๋ยวออกมาหาตน นางเต๋ยวมวนบุหรีให้ตุ้ม และอธิบายสามมิจิตใจของนาง เมื่อรู้แน่ชัดว่าที่จริงภรรยาไม่มีความรักดีต่อตนแล้ว ตุ้มก็กล่าวยกน้ำใจนางเต๋ยวให้กล้าหาญขึ้นเพื่อผ่านพ้นอุปสรรคเฉพาะหน้า (หน้า 69) เวลานั้นตุ้มเริ่มร้องเพลงมีความว่า นางเต๋ยวที่จริงเป็นภรรยาของตน เพราะพระมหากษัตริย์ได้จัดงานแต่งงานให้ตนกับเต๋ยวแล้ว (หน้า 70) ร้องจบ ตุ้มเรียกนางเต๋ยวให้เตรียมตัวออกเดินทาง นางเต๋ยวเอาถ้วยตักสุรามานำให้สามี ดื่มแล้วตุ้มจะพานางเต๋ยวลงจากบ้าน (เลขที่หน้าตุ้มเต๋ยวฉบับสนธรมุกตามการค้นคว้าของ เอง-สุด และสม ถ่าง) - เวลานั้นแม่นางเต๋ยวก็ลุกขึ้น จัดขวางทั้งสองแล้วได้บอกว่าตุ้มได้จับมือลูกเขาให้ไปตามตน แล้วหันหน้าไปบอกออรชุนให้จับตุ้ม - นางเต๋ยวร้องเช่นนั้นเพราะนางสงสัยว่า ในผ้าโพกหัวนั้นมีพระราชสารของพระบาทราามาเชิงโพร - เวลานั้นนางเต๋ยวได้มีตแล้ว นางเต๋ยวกล่าวลานางโน เพียงแต่นางโนได้บอกนางเต๋ยวว่า ตัวนางยินดีตายพร้อมกับนางเต๋ยว ดีกว่ามีชีวิตอยู่ด้วยเหตุนี้ทั้งสองจึงลงจากบ้านไปพร้อมกัน - ไม่มีในฉบับสนธรมุก

ตุมเตียวฉบับพระปทุมเถระ (โลม)	ตุมเตียวฉบับออกญาสนธโรหาร (มุก)
<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนพวกที่งานแต่งงานได้ยื่นเค็กร่องก็เดินหาเตียว พอรู้ว่าเตียวหาย อรชุนโกรธมาก จึงออกตามหาด้วยตัวเองจนพบศพทั้งสาม เขาจึงนำศพไปฝัง เพียงแต่เห็นพระราชสารตกลงมาจากตัวตุม อรชุนกลัวมากจึงหันไปเอาโทษแม่ของนางเตียว - ส่วนเพชรเมื่อรู้ว่าตุมตายแล้ว ก็พาพวกของตนกลับไปละแวกทูลพระบาทราามาเชิงไพร พระราชาโกรธมากจึงยกทัพไปตบองฆมมแล้วโปรดให้จับกลุ่มครอบครัวอรชุน พร้อมทั้งแม่นางเตียวไปประหาร เป็นอันจบเรื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - เพชรมาถึงวังเวลากลางคืน โขลนทวารไม่ให้เข้าเฝ้าเพราะพระบาทราามาเชิงไพรบรรทม เพชรได้นำขลุ่ยมาเป่า ทำให้คนทั้งหลายหลับหมดทั้งวัง เพชรจึงได้เข้าไปกราบทูลเกี่ยวกับตุมถูกฆ่าตาย แล้วตนเองก็หมดลมสิ้นใจตามไปเพราะเหนื่อยมากจากการเดินทาง เมื่อเห็นเพชรตายไปทั้งนั่งอยู่เช่นนั้น พระบาทราามาเชิงไพรจึงโกรธมาก แล้วให้จัดทัพสำหรับทำสงครามทั้งคืน พระองค์ประกาศว่า อรชุนไม่เกรงพระราชโองการกล้าจับนางเตียวไปแต่งงานกับลูกของตนแล้วฆ่าตุมซึ่งเป็นข้าราชการอีกด้วย (เรื่องตุมเตียวของสนธรมุกมีฉบับเพียงเท่านี้ สันนิษฐานว่าไม่จบเรื่อง เพราะพบว่าหน้าขาดไปจำนวนหนึ่ง นักวิชาการเชมรกล่าวว่หน้าที่ขาดหายไปมีประมาณ 10 หน้า) (กรสงวอปรี. 1989: 23).

จากที่เปรียบเทียบในด้านเนื้อเรื่องระหว่างตุมเตียวฉบับของพระปทุมเถระ (โลม) กับฉบับของออกญาสนธโรหาร (มุก) จะเห็นได้ว่ามีทั้งเนื้อหาที่เหมือนกันและแตกต่างกันอยู่หลายตอน แม้กระนั้นเนื้อหาหลักของเรื่องมีความใกล้เคียงกันมาก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่พระปทุมเถระจะนำฉบับของออกญาสนธโรหาร (มุก) มาชำระเป็นฉบับของตน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าต้นฉบับเดิมของออกญาสนธโรหาร (มุก) ไม่สมบูรณ์ พระปทุมเถระจึงนำมาชำระและแต่งซ่อมพร้อมกับแก้ไขบางตอนเสียใหม่ตามความคิดของตนเอง

5. บทสรุป

เห็นได้ว่าที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นเป็นการศึกษาตุมเตียวในอีกลักษณะหนึ่งที่ยังไม่เคยมีใครอภิปรายถึง คือ การศึกษาตุมเตียวในแนวประวัติ การศึกษาวิพากษ์ในด้านนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งก่อนที่จะศึกษาในด้านอื่นต่อไป เพราะทำให้เราทราบถึงวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของวรรณคดีเรื่องนั้นๆ อันจะทำให้เราทราบความแตกต่างระหว่างวรรณคดีฉบับต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันโดยสามารถนำมาศึกษาในระดับต่อไปได้อย่างถูกต้องชัดเจนมากขึ้น

ดังเช่นเรื่องตุ้มเตี่ยวที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ จะพบว่ามีความแตกต่างกันมากระหว่างฉบับของออกญาสนธโรโวหาร (มุก) กับฉบับของพระปทุมเถระ (โสม) แม้ว่าฉบับของพระปทุมเถระ (โสม) จะได้รับความนิยมมากกว่าแต่เมื่อศึกษาแล้วพบว่าพระปทุมเถระเพียงชำระและแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนที่ฉบับของออกญาสนธโรโวหาร (มุก) ไม่สมบูรณ์เท่านั้นเอง สอดคล้องกับแนวคิดที่มีนักวรรณคดีชาวกัมพูชาบางท่านได้ศึกษาไว้ ส่วนตุ้มเตี่ยวฉบับของออกญาวิบูลราชเสนา (นุ กน) ผู้เขียนจะนำมาเสนอในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

- สิง หุกที. ทาวเอก. (2005). ฎนั้เพญู: บณณาคารองคร.
- ทำเนียบนาม ภาคที่ 3 ดำรทำเนียบบันดาคักดีกรุงกัมพูชา. (2465). พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- ปทุมเถระ โสม, พระ. (2524). เรืองทุมทาว. ฎนั้เพญู: พุทธรสาสนบณนทิตย.
- ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนากิเชก เล่ม 12. (2549). [กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร].
- ลี ฐามเตง. (2503). อกฤษสาสุตรเขมร. ฎนั้เพญู: เสง-งวน-หวต.
- อบร์, ฤษว. (1989). บทอตุลาธิบายเรือง ทุม-ทาว. ฎนั้เพญู: ศรีสถานเบาะพุมพผลายอบร์.
- อุก - สามน. (2508). ลิกุสากถา เรืองทุมทาว. ฎนั้เพญู: บณณาคารฎนั้เพญู.
- เอง สุต. (1969?). เอกสารมหาปุรสเขมร ภาคที่ 3 - 4 - 5. [ฎนั้เพญู: โรงพุมพอนตรชาติ]
- Chigas, George. (2005). **Tum Teav a Translation and Analysis of a Cambodian Literary Classic.** Phnom Penh: Documentation Center of Cambodia.
- Franklin E.Huffman. (1988). **Cambodian Literary Reader and Glossary**, p. 197.
- Jacob. Judith M. (1996). **The Traditional Literature of Cambodia.** New York: Oxford University Press.